

Innhold

Forord	13
Kapittel 1	
Styring, ledelse og kunnskapsutvikling i skolen	15
<i>Jorunn Møller og Eli Ottesen</i>	
Innledning	15
Relasjoner mellom styring, ledelse og kunnskapsutvikling	17
Styring og ledelse	17
Et blikk på læring	19
Ledelse, læring og kunnskapsutvikling	20
Bokas innhold og struktur	21
Referanser	25
Kapittel 2	
Rektors profesjonsforståelse – faglig autonomi og administrativ underordning.	27
<i>Jorunn Møller</i>	
Innledning	27
Datakilder	28
Kunnskapsløftet som styringsreform	29
Et profesjonsperspektiv på arbeidet som skoleleder	30
Skolelederes kunnskapsgrunnlag	30
Tillit til utøvelse av skoleledelse.	32
Strategier for utvikling av skoleleder- og læreryrket som profesjon ..	34
Skolelederes profesjonsforståelse.	34
Samarbeid og erfaringsdeling som kilde til læring	34
«Den reflekterte praktiker» som ideal	36
«Tett på elevene» og vektlegging av mellommenneskelige relasjoner .	39
Faglig autonomi og styringsrelasjoner.	41
Skolelederes kunnskapsgrunnlag	41

Ansvarlighet eller ansvarliggjøring?	42
En spenning mellom styring og myndiggjøring.	43
Konklusjon	44
Referanser	48

Kapittel 3

Et felles nasjonalt tilsyn – om forholdet mellom statlig styring og faglig skjønn	51
<i>Kirsten Sivesind og Kari Bachmann</i>	
Innledning	51
Tilsyn som et samordnende styringsvirkemiddel	51
Statlig tilsyn og kommunenes selvvråderett	52
Juridisk og pedagogisk skjønn	55
Ulike sosiale systemers observasjoner	56
Om norm og rettighet – to eksempler	57
Spesialundervisning.	57
Tilpasset opplæring.	62
Utforming av tilsyn i Sverige	66
Tilsyn i Sverige – fra betingelsesprogram til målprogram	69
Avslutning	70
Referanser	71

Kapittel 4

Vurdering som styring av utvikling og overvåkning av resultater	74
<i>Guri Skedsmo</i>	
Introduksjon	74
Et «skifte» i styringen av skolen	76
Vurderingsverktøy som analysefokus	78
Formål med de nasjonale vurderingsverktøyene	79
Norske rektorers oppfatninger av bruken av evalueringsverktøyene	82
Vurdering for utvikling og/eller kontroll?	85
Spenninger mellom politiske formuleringer og realisering av politiske styringssignaler.	87
Implikasjoner for politikktutforming og forskning	89
Referanser	91

Kapittel 5**Skoleeieres arbeid med vurdering – konsekvenser for ledelse i skolen. . . . . 95***Tor Colbjørnsen*

Innledning	95
Ny styringsreform	96
Autonomi eller kontroll?	98
Kontraktstyring i skolesektoren	99
Konsekvenser for skoleledelse	103
Metode og design i egen undersøkelse	104
Presentasjon av fylkeskommunene	106
Presentasjon av resultater fra undersøkelsen	108
En analyse av statlige styringsdokumenter	108
En analyse av regionale dokumenter	109
Diskusjon	111
New Public Management-inspirerte prinsipper	111
Konklusjon	114
Referanser	116

Kapittel 6**Skoleledere som rettsanvendere . . . . . 119***Trond Welstad*

Innledning	119
Ikke-jurister som rettsanvendere generelt	120
Hva preger skolelederens rettsanvendelse?	122
Juss og pedagogikk – forskjellig metodikk, men sammenfallende resultat?	129
Forutsetninger for at lovgivningen skal virke etter sin hensikt	130
Retten i skolen – skolen som spesiell rettslig kontekst	132
Forvaltningsloven i skolen – om enkeltvedtaket og saksbehandlingsregler knyttet til dette	136
Merrettssikkerhet	137
Er merrettssikkerhet mulig i den praktiske skolehverdagen?	138
Forvaltningsskjønn i skolen	139
Fritt skjønn og lovbundet skjønn som utslagsgivende for hva som kan overprøves av domstolene	140
Forskjellen mellom formålsbestemmelser og rettighetsbestemmelser	142
Avslutning	144
Referanser	145

Kapittel 7

Læreres psykososiale arbeidsmiljø	147
<i>Henning Jakhell</i>	
I Utgangspunkter	147
I.1 Arbeidsmiljølovens utgangspunkt	147
I.2 Forholdet mellom arbeidsmiljølovens krav, de krav som følger av læreres arbeidsavtale, og kravene til elevers læringsmiljø	148
I.3 Begrepene virksomhet, arbeidsgiver og arbeidstaker	151
II Nærmere om kravet til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø	153
II.1 Begrepene miljø og arbeidsmiljø	153
II.2 Forsvarlighetskravet	154
II.3 Vekselvirkninger mellom fysiske og psykososiale arbeidsmiljøfaktorer	155
II.4 Arbeidsmiljø, årsakssammenheng og erstatningsansvar	157
III Lovfestingen av de psykososiale arbeidsmiljøfaktorer som en del av det totale arbeidsmiljø	158
IV De psykososiale arbeidsmiljøfaktorer	158
IV.1 Hva menes egentlig med uttrykk som «det psykososiale arbeidsmiljø»?	158
IV.2 Karakteristiske trekk ved psykososiale arbeidsmiljøfaktorer	159
V . Arbeidsmiljø og læringsmiljø – vekselvirkninger i et trekantforhold mellom elever, lærere og skole	163
V.1 Vekselvirkninger berører både elever og lærere	163
V.2 Lærer opptrer i strid med sine forpliktelser, slik at det går ut over læringsmiljøet ved skolen	164
V.3 Særlig om elevadferd av truende eller mobbende art mv.	167
VI Hvordan realisere kravet om et fullt forsvarlig psykososialt arbeidsmiljø	169
VI.1 Løpende oppfølging	169
VI.2 Strukturering – nødvendig, men ikke tilstrekkelig	169
VI.3 Strukturering av oppfølgingen	170
VI.4 Oppfølgingens innhold	171
VI.5 Særlig om forholdet hvor rektors ledelse ikke fungerer	180

Kapittel 8

Ledelse av profesjonelle læringsfellesskap	186
---	-----

Marit Aas

Innledning	186
Rektors rolle i diskusjoner som medierende verktøy	188
Metodiske overveielser	189
Fra etablering av en felles forståelse til praksisendringer	190
Episode 1 Kartlegging som verktøy i skolens leseutviklingsarbeid. . .	191
Episode 2 Gransking av egen kartleggingspraksis – et grunnlag for praksisendringer	192
Episode 3 Iverksetting av en ny kartleggingspraksis	195
Drøfting	197
Konklusjon	199
Referanser	200

Kapittel 9

Lederutvikling med videosekvenser som «triggere» for læring	202
--	-----

Ruth Jensen og Charles Hammersvik

Innledning	202
Teoretisk tilnærming	203
Metodisk tilnærming	206
Fagtekst som sentralt begrep i det lokale prosjektet	207
Sammenheng mellom klasseromspraksis og lokalt skoleutviklingsprosjekt	209
Innramming av en elevs læringsprosess	211
Spenninger og forhandling	214
Diskusjon	217
Spenninger som drivkraft for nettverkslæring	217
Lederes involvering i lærerpraksis	218
Lærere og ledere mellom praksis og teori	218
Konklusjon	219
Referanser	220
Vedlegg til kapittel 9 Forskers analyse av lærings situasjon på første trinn	223

Kapittel 10**Ledelse og lærerarbeid i videregående skole – vilkår for kollektiv kunnskapsutvikling . . . . . 225***Kristin Helstad*

Innledning 225

Videregående skoler – noen kjennetegn 226

Kollektiv kunnskapsutvikling i skolen 227

Profesjonelle læringsfellesskap 228

Skriveprosjektet – et eksempel på kollektiv kunnskapsutvikling 229

Lærernes læring. 230

Forventninger til ledelse 232

Lederutfordringer – kriterier for å få kunnskap til å «bli»
i organisasjonen. 234

Lærerarbeid, ledelse og kollektiv kunnskapsutvikling i skolen 240

Lærersamarbeid i videregående skole. 240

Ledelse – å involvere seg i lærernes arbeid 242

Kollektiv kunnskapsutvikling – refleksjon med ekstern støtte 244

Oppsummering og konklusjon 245

Referanser 247

Kapittel 11**Skoleledelse og språklig og etnisk mangfold . . . . . 250***Fred Carlo Andersen og Eli Ottesen*

Innledning 250

Interkulturell opplæring. 252

Inkluderende ledelse. 253

Metodisk tilnærming 255

Resultater. 255

Hvem er minoritets elever? 256

Førstespråkets betydning. 257

Fargeblindhet og nøytralitet 258

Arenaer for meningsdanning. 259

Ledelse for inkludering. 260

Referanser 261

Kapittel 12

Ledelse gjennom samtaler	265
---	-----

Eli Ottesen

Innledning	265
Språk og ledelse	265
«Snakket» i skolen	267
Samtaler som verktøy for og i ledelse	268
Metodisk tilnærming	270
Forhandlinger: oppgaver og framdrift	271
Forhandlinger: prosjektets hensikt	275
Drøfting	278
Konklusjon: ledelse som samtale	281
Referanser	281

Kapittel 13

Kunsten å være rektor	284
--	-----

Sølvi Lillejord

Innledning	284
Om å lede i spenningsfeltet mellom fag, administrasjon og politikk. . .	284
Ansvarliggjøring av skoleledere	287
Skoleledelse – et kort historisk tilbakeblikk	288
Mye er ulikt, men noen trekk er felles	289
Teorien om løse koblinger	290
Målstyring og resultatvurdering	291
Formalisert utdanning av skoleledere	292
Kunnskapsbasert praksis	293
Profesjonsforståelse og skolepolitikk	295
Juridiske sider ved skoleledelse	297
Oppsummering – konklusjon	298
Referanser	299

Forfatterpresentasjoner	302
--	-----